

SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

REPUBLIKA CZESKA WRZESIEŃ 2011

1. Populacja uczących się i język nauczania

W 2010 roku liczba osób w wieku do 29 lat wynosiła 3 539 297 (33,6% populacji kraju, która wynosiła 10 532 770). Liczba dzieci w wieku objętym obowiązkowym kształceniem (od 6 do 15 lat) wynosiła 834 721 (7,092% ludności).

Urzędowym językiem nauczania jest język czeski. Jedynie polska mniejszość jest na tyle liczna i skoncentrowana, żeby mieć własne szkoły. W roku szkolnym 2010/11 istniało 25 przedszkoli, 21 szkół powszechnych (zapewniających powszechne kształcenie obowiązkowe) oraz 3 szkoły średnie II stopnia (1 ogólnokształcąca i 2 techniczne), w których językiem nauczania jest język polski.

2. Administracja i finansowanie edukacji

W roku szkolnym 2010/11 większość uczniów w kształceniu obowiązkowym i ponadobowiązkowym (z wyłączeniem szkolnictwa wyższego) uczęszczało do szkół sektora publicznego (98% i 84%).

Od 1 stycznia 2005 roku czeski system oświaty funkcjonuje na podstawie nowych ustaw: Ustawy o edukacji, która reguluje sprawy związane z kształceniem od poziomu przedszkolnego do poziomu szkolnictwa średniego II stopnia i wyższego szkolnictwa zawodowego łącznie z zarządzaniem edukacją na tych poziomach,¹ oraz Ustawy o szkolnictwie wyższym z 20 poprawkami, która reguluje sprawy związane ze szkolnictwem wyższym od 1999 roku.

Administracja szkolna stanowi część administracji ogólnej, w której wyodrębnia się szczebel centralny, regionalny (obecnie istnieje 14 regionów) i gminny. Regiony mają szeroką autonomię.

Ministerstwo Edukacji, Młodzieży i Sportu odpowiada za zintegrowaną politykę edukacyjną państwa, opracowując długoterminowe strategie kształcenia i rozwoju systemu edukacji, które są przedstawiane rządowi co cztery lata. W zakresie szkolnictwa wyższego, długoterminowe plany są obecnie sformułowane na lata 20011-2015, oraz są aktualizowane każdego roku.

Do zadań Ministerstwa Edukacji, Młodzieży i Sportu (MEMS) należą przede wszystkim:

- sprawy związane z koncepcją, stanem i rozwojem systemu edukacji;
- określanie treści nauczania: zatwierdzanie ramowych programów nauczania, które stanowią podstawę rozwoju szkolnych programów edukacyjnych; akredytacja programów edukacyjnych dla zawodowych szkół wyższych oraz instytucji szkolnictwa wyższego;
- odpowiedzialność za krajową politykę finansowania oświaty – za przygotowanie budżetu i decydowanie o zasadach jego podziału;
- odpowiedzialność za prowadzenie wykazu szkół, co ma znaczenie w świetle konstytucji: jedynie zarejestrowane instytucje mają prawo prowadzić uznawaną działalność oświatową oraz otrzymywać środki publiczne;

¹ W 2011 roku planowane są szersze zmiany prawne w Ustawie o edukacji i w Ustawie o Kadrze Oświatowej. Więcej informacji znajduje się w rozdziale 14 Eurypedii (https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Czech-Republic:Upper_Secondary_and_Post-Secondary_Non-Tertiary_Education).

- stanowienie organu prowadzącego instytucji odpowiedzialnych za doskonalenie zawodowe nauczycieli i obiekty opieki instytucjonalnej;
- stanowienie organu prowadzącego niektórych szkół i obiektów szkolnych.

Władze regionalne, odpowiadające za oświatę na swym terenie, opracowują co cztery lata – zgodnie z celami ogólnokrajowymi – długoterminowe strategie dla swego regionu, oraz zakładają i prowadzą szkoły średnie II stopnia i wyższe szkoły zawodowe.

Gminy odpowiadają za zapewnienie warunków dla kształcenia obowiązkowego, w związku z czym ustanawiają one i prowadzą szkoły powszechne. Zazwyczaj są one również organami prowadzącymi nieobowiązkowych przedszkoli.

Organami prowadzącymi szkół i obiektów szkolnych mogą być również kościoły i stowarzyszenia religijne, które zostały zarejestrowane i posiadają pozwolenie na zakładanie szkół wyznaniowych, jak również inne podmioty prawne lub osoby fizyczne, których przedsiębiorstwa zajmują się zapewnianiem kształcenia na mocy Ustawy o edukacji.

Ministerstwo Obrony, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Sprawiedliwości lub Ministerstwo Pracy i Spraw Społecznych prowadzą niektóre wybrane szkoły lub obiekty szkolne w charakterze jednostek organizacyjnych państwa lub ich oddziałów.

Wszystkie szkoły mają od 1 stycznia 2003 roku osobowość prawną. Dyrektorom szkół przekazano pełną odpowiedzialność za jakość procesu dydaktycznego, zarządzanie finansami szkół, zatrudnianie i zwalnianie nauczycieli oraz relacje ze społecznością lokalną i ogółem społeczeństwa. Zgodnie z przepisami, organ założycielski szkoły jest zobowiązany utworzyć radę szkoły, która umożliwi rodzicom, uczniom, kadry dydaktycznej (z wyjątkiem dyrektora szkoły) oraz przedstawicielom społeczeństwa uczestnictwo w zarządzaniu szkołą. Organy założycielskie mianują dyrektorów szkół na podstawie przetargu; mogą oni zostać zwolnieni tylko z przyczyn określonych przez prawo.

Szkoły są finansowane z dwóch źródeł: koszty inwestycyjne i bieżące pokrywają organy założycielskie (regiony i gminy z budżetów regionalnych/gminnych), koszty związane z kształceniem (wynagrodzenia i pomoce dydaktyczne) są przyznawane z budżetu centralnego przez Ministerstwo Edukacji Młodzieży i Sportu za pośrednictwem administracji regionalnej. Finansowanie odbywa się zgodnie z zasadą wydatków na 1 osobę. Dla szkół, kwota na 1 osobę jest określana na szczeblu centralnym dla czterech grup wiekowych odpowiadających odpowiednim poziomom edukacji (ISCED 0-3, 5B) i przydzielane regionom zgodnie z liczbą uczniów w danej grupie wiekowej. Kwota na 1 osobę dla różnych szkół określana jest przez władze regionalne.

Instytucje szkolnictwa wyższego otrzymują fundusze z budżetu państwowego zarówno na koszty bieżące, jak i inwestycyjne. Instytucje szkolnictwa wyższego otrzymują fundusze w zależności od liczby studentów i absolwentów, kosztów związanych z danym kierunkiem studiów oraz pewnych wskaźników jakości i wydajności. Kwota jest również uzależniona od długofalowego planu dla obszaru szkolnictwa wyższego przygotowanego przez Ministerstwo oraz długofalowego planu instytucji szkolnictwa wyższego. Ustawodawstwo jest dostosowywane każdego roku, dzięki czemu możliwe jest wpływanie na działalność instytucji szkolnictwa wyższego zgodnie z priorytetami rozwojowymi.

Od 1990 roku (a w sektorze szkolnictwa wyższego – od 1999 roku) powstają w Republice Czeskiej szkoły prywatne. Większość szkół ma charakter bezwyznaniowy; z prawnego punktu widzenia szkoły te mają status organizacji dochodowych lub dotowanych organizacji niedochodowych. Szkoły prywatne i wyznaniowe stanowią łącznie 2,9% ogólnej liczby szkół powszechnych i kształcą 1,5% uczniów na tym poziomie edukacji; w szkolnictwie średnim II stopnia wskaźniki te wynoszą odpowiednio 25,3% szkół i 15,3% uczniów w roku 2010/11; w sektorze wyższego szkolnictwa zawodowego – 34,1% szkół i 30,6% uczniów w roku 2010/11; w sektorze uniwersytetów – 62,9% uczelni i 14,5% studentów w roku 2010/11. Finansowanie szkół prywatnych ustala się według tego samego algorytmu na 1 osobę, jak w szkołach publicznych. Dotacje podstawowe (50-80% funduszy przyznawanych podobnym instytucjom publicznym, zależnie od rodzaju) mogą zostać zwiększone do 80-100%, jeżeli szkoła spełnia określony zestaw kryteriów. Szkoły wyznaniowe otrzymują bezpośrednio z ministerstwa takie same kwoty, jak szkoły publiczne. Uczelnie prywatne otrzymują dotacje państwowe jedynie w przypadku, gdy są instytucjami niedochodowymi (non-profit).

Centralnym organem nadzoru jest Czeski Inspektorat Szkolny (*Česká školní inspekce*), podległy bezpośrednio ministerstwu edukacji. Zadaniem inspektoratu jest kontrolowanie szkół i szkolnej infrastruktury: warunków i wyników, jakości zarządzania, efektywności wykorzystania funduszy oraz przestrzegania obowiązujących przepisów na wszystkich poziomach, z wyjątkiem szkół wyższych.

3. Edukacja przedszkolna

Przedszkole (*mateřská škola*) stanowi część systemu edukacji o długoletniej tradycji. Edukacja przedszkolna opiera się na Ramowym Programie Nauczania dla Kształcenia Przedszkolnego zatwierdzonym przez ministerstwo w 2004 roku, który obowiązuje w szkołach od roku szkolnego 2007/08. Edukacja przedszkolna nie jest obowiązkowa, jednak do przedszkoli uczęszcza około 84% grupy wiekowej od 3 do 6 lat, z czego 91% w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej. Od rodziców można pobierać opłaty stanowiące maksymalnie 50% kosztów bieżących (niezwiązanych z kształceniem) ponoszonych przez gminy, przy czym nie dotyczy to roku poprzedzającego rozpoczęcie nauki w szkole, podczas którego kształcenie jest dla wszystkich dzieci bezpłatne.

Placówka	Typowy wiek	Poziom ISCED
<i>Mateřská škola</i>	3-6	0

Dla dzieci znajdujących się w społecznie niekorzystnej sytuacji, klasy przygotowawcze mogą zostać założone w trakcie roku poprzedzającego rozpoczęcie obowiązku szkolnego w ramach *základní školy* (szkoły powszechne).

4. Kształcenie obowiązkowe

Uczęszczanie do szkoły jest obowiązkowe przez dziewięć lat, na ogół w wieku od 6 do 15 lat. Wszyscy uczniowie rozpoczynają naukę w jednolitej szkole powszechnej (*základní škola*), a w drugim etapie mogą uczęszczać do *gymnázium* – ogólnokształcącej szkoły średniej – lub do ośmioletniego konserwatorium tanecznego (*taneční konzervatoř*).

a) Etapy

Placówka	Typowy wiek	Poziom ISCED
<i>Základní škola</i> – jednolita struktura obejmująca: – szkołę podstawową – szkołę średnią I stopnia	I etap: 6-11 lat; II etap: 11-15 lat	1+2 1 2
Niższy etap wieloletniego <i>Gymnázium</i> (ogólnokształcąca szkoła średnia I stopnia)	11/13-15	2
<i>Konzervatoř</i> – konserwatorium	11-15	2

b) Kryteria przyjęć

Szkoły są zrejonizowane, ale rodzice mają prawo wybrać dowolną szkołę. Uczniowie mogą przejść z jednolitej *základní škola* po ukończeniu V klasy do ośmioletniego *gymnázium* lub po ukończeniu VII klasy do sześcioletniego *gymnázium*, pod warunkiem zdania egzaminu wstępnego, ustalonego przez dyrektora szkoły. W *gymnázium* kształci się 11% odpowiedniej grupy wiekowej 11-15 lat (rok szkolny 2010/11). Rekrutacja do konserwatoriów odbywa się na podstawie egzaminu wstępnego sprawdzającego konkretne umiejętności kandydatów. W ośmioletnich konserwatoriach tanecznych szkolnictwo obowiązkowe kończy zaledwie 0,07% uczniów w wieku 11-15 lat.²

c) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

Rok szkolny rozpoczyna się 1 września, a kończy 31 sierpnia następnego roku. W roku 2010/11 rok szkolny obejmuje 196 dni zajęć dydaktycznych. Lekcje trwają 45 minut i są prowadzone przez pięć dni w tygodniu. Tygodniowy wymiar zajęć wynosi 18-26 godzin lekcyjnych w I etapie i 28-32 w II etapie

² Więcej informacji na temat ośmioletnich konserwatoriów dostępnych jest w rozdziałach 2 i 5 Eurypedii (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_EN.pdf)

(liczba godzin lekcyjnych wzrasta stopniowo). W roku 2006/07 tygodniowy wymiar zajęć został wydłużony o 5 godzin. Nauka trwa przeważnie w godzinach porannych. Poza kształceniem, szkoły oferują uczniom całoniedziową opiekę oraz zajęcia dodatkowe na terenie szkoły.

d) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

Minimalna liczba uczniów w klasie wynosi 17, a maksymalna – 30. W roku szkolnym 2010/11 klasy liczą średnio 20,0 uczniów.³ Klasy są koedukacyjne i składają się z uczniów w tym samym wieku. Małe gminy mogą zakładać szkoły (prowadzące wyłącznie I etap kształcenia), w których jest jedna lub więcej klas składających się z uczniów w różnym wieku. W I etapie wszystkie przedmioty prowadzi na ogół jeden nauczyciel.

e) Programy i treści nauczania

Podstawą prawną oświaty w *základni škola* oraz na niższym etapie wieloletniego *gymnázium* jest zatwierdzony przez MEMS w 2005 roku Ramowy Program Nauczania dla Kształcenia Podstawowego (RPN KP). Na podstawie RPN KP szkoły przygotowują własne szkolne programy nauczania (SPN): w roku szkolnym 2010/11 w większości klas szkoły prowadzą zajęcia edukacyjne zgodnie z własnymi SPN.

RPN KP określa dziewięć głównych obszarów kształcenia składających się z jednego lub więcej tematów edukacyjnych, treści międzyprzedmiotowych, dodatkowych tematów edukacyjnych i kluczowych kompetencji absolwenta. Określa on również podstawy programowe tematów, na przykład zalecane treści oraz efekty kształcenia pod koniec każdego okresu (pierwszy etap podzielony jest na pierwszy i drugi okres: odpowiednio lata 1-3 i 4-5).

Obszary kształcenia to: Języki i komunikacja językowa, Matematyka i jej zastosowanie, Technologie informacyjno-komunikacyjne, Ludzie i ich świat, Ludzie i społeczeństwo, Ludzie i natura, Kultura i sztuka, Ludzie i zdrowie, Ludzie i świat pracy. Treści międzyprzedmiotowe składają się z: Edukacji osobistej i społecznej, Edukacji dla demokratycznego obywatelstwa, Edukacja ukierunkowana na myślenie w europejskim i globalnym kontekście, Edukacja wielokulturowa, Nauka o środowisku oraz Nauka o mediach.

SPN KP dzieli podstawę programową na lata (lub inne praktyczne jednostki, np. moduły) i przedmioty, oraz określa program nauczania. Jedna dziedzina może tworzyć część jednego lub więcej przedmiotów lub treść nauczania różnych dziedzin może zostać zintegrowana w formie „przedmiotu zintegrowanego”. Szkoły nadają sobie profil poprzez SPN. Nauczanie języka obcego zaczyna się w trzeciej klasie, jednak dyrektor szkoły może go wprowadzić od pierwszej klasy, jeżeli uczniowie są zainteresowani, a rodzice się zgodzą. W ramach oferty język angielski musi być nauczany w pierwszej kolejności, przed innymi językami obcymi.

Nauczyciele mogą sami wybierać metody nauczania zgodnie z propozycjami i rekomendacjami zawartymi w programie nauczania i zgodnie z ogólnymi wytycznymi szkoły. Każda szkoła ma prawo sama wybierać podręczniki.

f) Ocena, promocja i kwalifikacje

Ogólne zasady oceniania wyników nauki poszczególnych uczniów są określone przez Ustawę o edukacji. Zasady oceniania uczniów są określane przez szkoły w Kodeksie Szkoły, z uszanowaniem stopnia i postawy programowej MEMS. Nauczyciele prowadzą ciągłą ocenę, używając do tego przeważnie pięciopunktowej skali. Wyniki ciągłej oceny są podsumowane w raporcie pod koniec każdego semestru. Zgodnie ze stopniem MEMS, w raporcie może zostać użyta pięciostopniowa skala, ocena ustna (dozwolona na wszystkich poziomach edukacji od 2005 roku) lub kombinacja obu tych metod. Od roku szkolnego 2005/06 szkoły wystawiają uczniom w ostatnim roku kształcenia obowiązkowego ocenę końcową (Zgodnie z proponowaną nowelizacją Ustawy o edukacji, te oceny nie będą już wystawiane). Świadectwa końcowe są wydawane jako świadectwo osiągnięcia wymaganego poziomu *základni vzdělání*.

Uczniowie, którzy nie zdali wszystkich przedmiotów obowiązkowych (z wyjątkiem przedmiotów polegających wyłącznie na opiece dydaktycznej) mogą powtarzać rok jeden raz w ciągu jednego etapu nauki. Zebrania rodziców są organizowane w celu omówienia postępów uczniów.

Obecnie przygotowywane są Standardy Kształcenia Podstawowego. Określają one minimalny poziom wiedzy i umiejętności, które uczniowie powinni zdobyć pod koniec pierwszego etapu (5. klasa) oraz

³ Sumaryczne dane na temat *základni školy*, niższych etapów *gymnazia* oraz uczniów ze specjalnymi potrzebami nie są załączone.

drugiego etapu (9. klasa) kształcenia w jednolitej szkole podstawowej. Standardy powinny stanowić podstawę dla ogólnokrajowych testów efektów uczenia się, wprowadzenie których planowane jest w 2013 r.

5. Szkolnictwo średnie II stopnia i policealne

a) Rodzaje kształcenia

Szkolnictwo średnie	Poziomy kształcenia	Czas trwania (lata)	Poziom ISCED	Typowy wiek
Szkolnictwo średnie zakończone egzaminem <i>maturitní zkouška (střední vzdělání s maturitní zkouškou)</i>	Ogólne, na poziomie średnim II stopnia w <i>gymnázium</i>	4	3A	15-19
	Techniczne, na poziomie średnim II stopnia w szkole średniej	4	3A	15-19
	Edukacja artystyczna w konserwatorium ⁴			
Szkolnictwo średnie prowadzące do zdobycia certyfikatu praktyk zawodowych (<i>střední vzdělání s výučním listem</i>)	Zawodowe, na poziomie średnim II stopnia w szkole średniej	2/3	3C	15-17/18
Szkolnictwo średnie (<i>střední vzdělání</i>)	Szkolnictwo średnie ogólne i zawodowe II stopnia w szkole średniej ⁵	1-2	3C	15-16/17
Szkolnictwo policealne, poza ramami szkolnictwa wyższego ⁶	Poziomy kształcenia	Czas trwania (lata)	Poziom ISCED	Typowy wiek
Szkolnictwo policealne zakończone egzaminem <i>maturitní zkouška</i>	techniczny cykl uzupełniający (<i>nástavbové studium</i>) w szkole średniej	2	4A	18+
	techniczny skrócony cykl (<i>zkrácené studium</i>) w szkole średniej	1-2	4A	18+
Szkolnictwo policealne prowadzące do uzyskania certyfikatu praktyk zawodowych	zawodowy skrócony cykl (<i>zkrácené studium</i>) w szkole średniej	1-2	4C	18+

Szkolnictwo średnie drugiego stopnia jest również prowadzone w konserwatoriach.

⁴ Uczniowie w konserwatoriach mogą również ukończyć naukę egzaminem *maturitní zkouška* (poziom ISCED 3A), jednak nie przed ukończeniem klasy czwartej, lub klasy ósmej w przypadku ośmioletnich konserwatoriów tanecznych. Mimo to, większość uczniów w konserwatoriach (poziom ISCED 5B) kończy naukę uzyskaniem *absolutorium*.

⁵ Uczniowie zdobywają wykształcenie średnie poprzez ukończenie programu edukacyjnego trwającego rok lub dwa lata. Uczniowie mogą uczęszczać na cykle *Praktická škola* (rok lub 2 lata; poziom ISCED 2C) lub cykle *Odborné učiliště* (2 lata; poziom ISCED 3C). Więcej informacji znajduje się w rozdziale 7 "Kształcenie specjalne".

⁶ Absolwenci z wykształceniem średnim II stopnia mogą podwyższyć lub zmienić swoje kwalifikacje w trzech rodzajach cykliw policealnych: w 2-letnim *nástavbové studium* (cykl uzupełniający) umożliwiającym absolwentom 3-letnich cykliw zawodowych 3C z ogólnymi i teoretycznymi przedmiotami w danym obszarze osiągnięcie poziomu ISCED 4A, oraz w dwóch rodzajach *zkrácené studium* (cykliw skróconych) umożliwiającym absolwentom ogólnych i technicznych cykliw na poziomie ISCED 3 nabyć wiedzę z innego obszaru albo umiejętności na poziomie ISCED 4A (dla absolwentów cykliw na poziomie ISCED 3A), lub umiejętności na poziomie ISCED 4C (dla absolwentów cykliw 3A lub 3C).

b) Kryteria przyjęć

Warunkiem przyjęcia do szkoły średniej II stopnia jest ukończenie kształcenia obowiązkowego i spełnienie wymogów wstępnych określonych przez dyrektora *střední škola*, który również decyduje o przyjęciu kandydata. Jednym z wymogów może być zorganizowany przez szkołę egzamin wstępny (ewentualnie test zdolności). Procedura przyjęć do konserwatoriów oparta jest na egzaminie sprawdzającym konkretne umiejętności kandydata. Uczniowie mogą zdawać do trzech wybranych przez siebie szkół. Uczniowie, którzy nie zostali przyjęci mogą brać udział w kolejnym naborze w szkołach, które mają wolne miejsca.

Warunkiem przyjęcia do policealnego cyklu kształcenia jest ukończenie szkoły średniej w zależności od ścieżki edukacyjnej i spełnienia wymogów dla kandydatów.

c) Programy i treści nauczania

W roku szkolnym 2010/11 większość uczniów realizuje nowe programy oświatowe przyjęte przez MEMS.⁷

Ramowy Program Nauczania dla Kształcenia Średniego Ogólnego II Stopnia (*Gymnazium*) określa 8 obszarów edukacji, 5 ścieżek międzyprzedmiotowych, jak również kluczowe kompetencje absolwentów. Ilość lekcji w tygodniu musi wynosić pomiędzy 27 i 35 w każdym roku szkolnym. Dyrektor szkoły określa przedmioty dodatkowe, jak również wykorzystanie dodatkowych godzin lekcyjnych. Minimalna ilość lekcji przypadająca na dany przedmiot to 132, jednak dyrektor może ją zwiększyć do 140.

Ramowy program nauczania dla techników i szkół zawodowych zawiera zarówno ogólne, jak i techniczne/zawodowe obszary nauczania, ścieżki międzyprzedmiotowe, kluczowe i konkretne kompetencje.⁸

Istnieją specjalne ramowe programy nauczania dla cykli uzupełniających (poziom ISCED 4A), podczas gdy kursy skrócone (4A lub 4C) są opracowane na podstawie ramowych programów nauczania w poszczególnych programach kształcenia na poziomie średnim II stopnia.

Konserwatoria zajmują się edukacją artystyczną. Można ją realizować poprzez kursy tańca, muzyki oraz muzyczno-teatralne kursy artystyczne. Ramowe programy nauczania (RPN) na potrzeby kształcenia w konserwatoriach zostały przyjęte w 2010 roku. Szkoły powinny przygotować szkolne programy nauczania i zacząć nauczanie zgodnie z nimi najpóźniej od 1 września 2012 roku. Struktura RPN jest podobna do tych w zawodowych szkołach średnich II stopnia.

d) Ocena, promocja i kwalifikacje

Szkoły średnie II stopnia prowadzą zarówno ocenę ciągłą, jak i wystawiają oceny końcowe uczniów w szkolnych raportach. Wyniki uczniów mogą być przedstawione w formie stopni, oceny ustnej, lub obu. Nie ma egzaminów pod koniec roku.

Wszystkie szkoły średnie II stopnia samodzielnie przeprowadzają egzaminy końcowe:

- *maturitní zkouška*⁹ w czteroletnim ogólnym lub technicznym cyklu kształcenia (poziom ISCED 3A)¹⁰ i dwuletnim cyklu uzupełniającym lub skróconym (poziom ISCED 4A); absolwenci szkół otrzymują świadectwo *vysvědčení o maturitní zkoušce*, które umożliwia ubieganie się o przyjęcie na wyższy poziom edukacji;

⁷ Więcej informacji na temat reformy podstawy programowej znajduje się w rozdziale 14 Eurypedii (https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Czech-Republic:Ongoing_Reforms_and_Policy_Developments).

⁸ Proporcja przedmiotów ogólnych i zawodowych w nowo powstałych szkolnych programach edukacyjnych dla cykli technicznych (poziom ISCED 3A) wynosi 60:40 (wyluczając szkolenie praktyczne). W nowo powstałych szkolnych programach edukacyjnych dla cykli zawodowych (poziom ISCED 3C) proporcja (średnio) waha się pomiędzy 19% dla cykli 2-letnich i 34% dla cykli 3-letnich (włącznie ze szkoleniem praktycznym). Badanie: *Analýza školních vzdělávacích programů*, NÚOV, 2008.

⁹ Absolwenci z *maturitní zkouška* (w obszarach ogólnych i technicznych) stanowią ponad 74% wszystkich absolwentów szkół średnich II stopnia (edukacja dzienna; włącznie z cyklami uzupełniającymi i skróconymi). Absolwenci *gymnázium* (tj. edukacji ogólnej – prawie połowa uczniów rejestruje się do 6-letniego lub 8-letniego *gymnázium* już w trakcie drugiego etapu szkoły powszechnej) stanowią 30% absolwentów z *maturitní zkouška* i 22% wszystkich absolwentów szkół średnich II stopnia. Absolwenci cykli uzupełniających stanowią około 8% tych, którzy zdają *maturitní zkouška* w tradycyjnym cyklu. Cykl skrócony jest nowym rodzajem cyklu od roku szkolnego 2005/06.

¹⁰ Uczniowie w konserwatoriach mogą również ukończyć naukę egzaminem *maturitní zkouška* (poziom ISCED 3A), jednak nie przed ukończeniem klasy czwartej, lub klasy ósmej w przypadku ośmioletnich konserwatoriów tanecznych.

- *závěrečná zkouška* – na zakończenie trzy- (większość) i dwuletniego cyklu kształcenia (poziom ISCED 3C) lub cyklu skróconego (poziom ISCED 4C), w których egzamin obejmuje część praktyczną; absolwenci szkół otrzymują świadectwo *vysvědčení o závěrečné zkoušce* oraz *výuční list*, które poświadczają ich umiejętności w danym obszarze;
- *závěrečná zkouška* – w dwuletnim lub rocznym cyklu ogólnym lub zawodowym (poziom ISCED 2C/3C), absolwenci otrzymują świadectwo *vysvědčení o závěrečné zkoušce*. (Absolwenci stanowią bardzo mały odsetek ogółu absolwentów.)

W Ustawie o edukacji z 2004 roku wprowadzona została nowa struktura *maturitní zkouška*. Egzamin składa się z części wspólnej (krajowej) i profilowej (szkolnej). Od roku szkolnego 2010/2011 uczniowie powinni kończyć naukę tym egzaminem. Trwają prace nad przygotowaniem centralnej (krajowej) wersji *závěrečná zkouška*, jednak w chwili obecnej legislacja nie jest jeszcze gotowa.

6. Szkolnictwo wyższe

a) Rodzaje uczelni

Uczelnia	Poziom ISCED	Czas trwania (lata)	Typowy wiek
<i>Konzervator</i> – edukacja artystyczna	5B	2	17-19
		2	19-21
<i>Vyšší odborná škola</i> (wyższa szkoła zawodowa)	5B	3 (3,5)	19-22
<i>Vyšoká škola</i> (szkoła wyższa, akademicka i nieakademicka) – studia licencjackie i magisterskie	5A	3-4/5/6/7	19-22/23/24/25/26
<i>Vyšoká škola</i> (akademicka) – studia doktoranckie	6	3-4	-

W wyższych szkołach zawodowych prowadzi się kształcenie techniczne na zaawansowanym poziomie. Program nauczania przygotowuje uczelnia i zatwierdza ministerstwo.

Szkoły wyższe dzielą się na uczelnie akademickie (24 uczelnie publicznych, 2 państwowe i 3 prywatne w 2011 roku) i nieakademickie (2 uczelnie publiczne i 43 prywatne). Programy studiów przygotowują poszczególne uczelnie/wydziały, a zatwierdza ministerstwo po uzyskaniu pozytywnej opinii Komisji Akredytacyjnej.

Warunki wstępu

Minimalnym warunkiem przyjęcia na studia na wszystkich kierunkach jest posiadanie świadectwa potwierdzającego zdanie *maturitní zkouška*. Każda uczelnia sama określa kryteria przyjęć i treść egzaminu wstępnego.

b) Kwalifikacje

W wyższych szkołach zawodowych zdaje się egzamin końcowy zwany *absolutorium*, a absolwenci otrzymują tytuł *diplomovaný specialista – DiS* (dyplomowany specjalista).

Na zakończenie studiów w szkołach wyższych studenci zdają egzamin państwowy i bronią pracy. Absolwenci studiów I stopnia (3- lub 4-letnich) otrzymują tytuł zawodowy *bakalář – Bc* (licencjat). Absolwenci studiów II stopnia (trwających od roku do 3 lat) następujących po ukończeniu studiów licencjackich, lub dłuższych studiów jednolitych (trwających 4-6 lat) otrzymują przeważnie tytuł *magistr*

– Mgr. (magister).¹¹ Po ukończeniu studiów doktoranckich (3-4 lata) studenci zdają egzamin doktorski i otrzymują stopień naukowy *doktor – Ph.D.* (w dziedzinie teologii – *Th.D.*).

7. Kształcenie specjalne

Szkoły specjalne istnieją na poziomach od przedszkolnego do szkoły średniej II stopnia. Program nauczania i kwalifikacje uzyskiwane w tych szkołach są maksymalnie zbliżone do programów i kwalifikacji w szkolnictwie ogólnodostępnym, zaś metody nauczania są dobierane odpowiednio dla konkretnych problemów edukacyjnych (w większości są to upośledzenia umysłowe, fizyczne, wzrokowe lub słuchowe).

Na poziomie kształcenia obowiązkowego *základní škola speciální* może być utworzona dla uczniów ze średnim lub ciężkim upośledzeniem oraz złożonym upośledzeniem umysłowym, zaś *základní škola praktická* dla uczniów z umiarkowanym upośledzeniem umysłowym. Uczniowie ci mogą kontynuować naukę w *praktická škola* (poziom ISCED 2C) lub *odborné učiliště* (poziom ISCED 3C) – dwóch rodzajach szkół średnich utworzonych dla uczniów z ograniczoną zdolnością nauki – lub w innych cyklach zawodowych na poziomie średnim II stopnia (poziom ISCED 3C) dla uczniów z umiarkowanym upośledzeniem umysłowym oraz dla tych, którzy nie ukończyli kształcenia średniego I stopnia.

Uczęszczanie do szkoły specjalnej wymaga rekomendacji specjalisty oraz zgody rodziców; 2,4% populacji nie uczestniczy w szkolnictwie ogólnodostępnym. Nowa Ustawa o edukacji kładzie nacisk na integrację.

8. Nauczyciele

Czteroletni cykl kształcenia nauczycieli przedszkolnych organizowany jest przeważnie na poziomie szkoły średniej II stopnia; istnieją również kursy na poziomie szkolnictwa wyższego.

Przyszli nauczyciele przedmiotów teoretycznych na innych poziomach kształcenia muszą uzyskać dyplom uczelni akademickiej na poziomie magisterskim. Różne rodzaje niższych kwalifikacji zawodowych (spoza szkolnictwa wyższego) są wystarczające dla nauczycieli przedmiotów praktycznych. Kształcenie nauczycieli przedmiotów ogólnych jest na ogół równoległe, podczas gdy dla przedmiotów technicznych/zawodowych etapowe. Nauczyciele (z wyjątkiem tych na poziomie szkoły podstawowej są nauczycielami przedmiotu. Nauczyciele nie mają statusu urzędników państwowych.

Ustawa o kadrze pedagogicznej z 2004 roku zawiera uregulowania dotyczące kwalifikacji wymaganych do wykonywania zawodu nauczycielskiego, jak również zapisy dotyczące doskonalenia zawodowego i szczebli awansu zawodowego nauczycieli.

Opracowanie: Czeskie Biuro Eurydice

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYPEDIA (<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurypedia>).

¹¹ Na niektórych kierunkach przyznaje się specjalne tytuły: MgA. (magister – na kierunkach humanistycznych), Ing. (na kierunkach technicznych i ekonomicznych), Ing. Arch. (na kierunku Architektura). Na kierunkach Medycyna, Stomatologia i Weterynaria (po zdaniu *státní rigorózní zkouška*) istnieją trzy tytuły: MUDr. (medycyna), MDDr. (stomatologia), MVDr. (weterynaria). Osoby z tytułem magisterskim mogą otrzymać tytuł JUDr. (prawo), PhDr. (kierunki humanistyczne, pedagogika, nauki społeczne), RNDr. (nauki ścisłe), PharmDr. (farmacja) lub ThDr. (teologia), po zdaniu egzaminu *státní rigorózní zkouška*.